РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **Богданова Станіслава Сергійовича** на тему:
«Формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів
засобами неформальної освіти»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і зумовлена глибокими трансформаціями сучасної системи освіти, пов'язаними з цифровізацією, стрімким оновленням педагогічних технологій, поширенням штучного інтелекту, зміною форматів освітньої взаємодії та зростанням вимог до професійної мобільності й готовності педагога діяти в умовах постійних змін. Особливої значущості означена проблема набуває в умовах воєнного стану, поширення дистанційного та змішаного навчання, вимушеної міграції учасників освітнього процесу та необхідності забезпечення безперервності й доступності освіти. За таких умов сучасний педагог має бути готовим не лише використовувати традиційний педагогічний інструментарій, а й критично оцінювати нові освітні ідеї, адаптувати їх до конкретних професійних ситуацій, проєктувати, апробувати та впроваджувати інноваційні рішення.

Відповідно, особливого значення набуває формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів як інтегративної професійної характеристики, що поєднує мотиваційно-ціннісну готовність до інноваційної діяльності, знання про педагогічні інновації, уміння їх практичного застосування, здатність до творчого проєктування та рефлексивного осмислення результатів власної діяльності. У дисертації слушно акцентовано, що формальна професійна підготовка не завжди може оперативно реагувати на динамічне оновлення освітніх технологій, цифрових інструментів і педагогічних практик, що зумовлює потребу у використанні додаткових ресурсів професійного розвитку майбутніх педагогів.

Одним із таких ресурсів є неформальна освіта, яка завдяки гнучкості, варіативності, добровільності та практико-орієнтованому характеру створює можливості для оперативного опанування сучасних педагогічних інновацій, включення здобувачів у професійні спільноти, набуття досвіду проєктної, творчої та інноваційної діяльності, побудови індивідуальної освітньої траєкторії та безперервного професійного розвитку. Водночас автор обґрунтовано звертає увагу на те, що потенціал неформальної освіти не реалізується автоматично, а потребує цілеспрямованої інтеграції у процес професійної підготовки майбутніх педагогів.

Актуальність дослідження посилюється наявними суперечностями між суспільною потребою у педагогах, здатних до інноваційної діяльності, та недостатньою готовністю майбутніх фахівців до її здійснення; між значним

потенціалом неформальної освіти та недостатньою розробленістю механізмів її системної інтеграції у професійну підготовку; між розширенням можливостей самостійного вибору ресурсів неформальної освіти та недостатньою сформованістю у здобувачів умінь усвідомлено обирати такі ресурси, інтегрувати набутий досвід у професійну діяльність і вибудовувати власну траєкторію професійного розвитку. Саме це й зумовлює своєчасність і науково-практичну значущість дисертаційної роботи С. С. Богданова.

Науковий апарат дисертаційного дослідження загалом сформульовано логічно, послідовно та відповідно до заявленої теми. Мета роботи орієнтована на теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку ефективності структурно-функціональної моделі, що забезпечує безпосередній зв'язок між темою, об'єктом, предметом і кінцевим результатом дослідження.

Сформульовані завдання відображають основну логіку наукового пошуку: від теоретичного аналізу проблеми формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів і з'ясування педагогічного потенціалу неформальної освіти – до визначення вихідного рівня сформованості досліджуваної компетентності, наукового обґрунтування структурно-функціональної моделі та перевірки її ефективності в умовах педагогічного експерименту. Така послідовність завдань забезпечує цілісність дослідницької логіки та узгоджується зі структурою дисертаційної роботи.

Методологічна основа роботи охоплює ідеї освіти впродовж життя, безперервності професійного розвитку, взаємодоповнюваності формальної та неформальної освіти, а також положення системного, суб'єкт-суб'єктного, компетентнісного, середовищного, діяльнісного та технологічного підходів. Добір методів дослідження є адекватним поставленим завданням і включає теоретичні, емпіричні та методи математичної обробки результатів.

У першому розділі дисертації автор послідовно розкриває теоретичні основи досліджуваної проблеми. Структура розділу є логічною та підпорядкована загальній меті дослідження: від аналізу сутності інноваційної компетентності майбутнього педагога та наукових підходів до її трактування – до з'ясування потенціалу неформальної освіти як засобу її формування та подальшого обґрунтування відповідної структурно-функціональної моделі.

Богданов С.С. аргументовано розглядає інноваційну компетентність як складне, багатовимірне й динамічне професійно-особистісне утворення, що охоплює мотиваційно-ціннісну спрямованість, систему відповідних знань, здатність до проєктування й реалізації інноваційних рішень та особистісні якості, необхідні для творчого професійного саморозвитку. На цій основі запропоновано авторське визначення інноваційної компетентності майбутнього педагога.

Також Станіслав Сергійович переконливо показує, що саме гнучкість, добровільність, варіативність і практико-орієнтований характер неформальної освіти створюють додаткові можливості для оперативного опанування сучасних педагогічних технологій, залучення до професійних спільнот, апробації нових

ідей, розвитку творчості, професійної мобільності та рефлексії. Цінним є те, що неформальна освіта розглядається не ізольовано від формальної професійної підготовки, а як ресурс, що може її доповнювати та посилювати.

Схвальної оцінки заслуговує теоретичне опрацювання досліджуваної проблеми. Автор демонструє обізнаність із науковими підходами до розуміння сутності інноваційної компетентності педагога, особливостей її формування в процесі професійної підготовки, а також освітнього потенціалу неформальної освіти. Аналіз наукової літератури має системний характер, охоплює різні аспекти досліджуваної проблематики та створює належне теоретичне підґрунтя для обґрунтування авторської позиції. Позитивним є прагнення дисертанта не обмежуватися викладом наукових поглядів, а здійснювати їх зіставлення, узагальнення та інтерпретацію відповідно до завдань власного дослідження. Це дозволило авторові уточнити понятійно-категоріальний апарат роботи, визначити структурні складники інноваційної компетентності майбутніх педагогів та обґрунтувати можливості використання ресурсів неформальної освіти для її формування

Зауважимо, що модель представлена як цілісна система, що охоплює цільовий, концептуальний, змістовий, процесуальний, технологічний та результативний компоненти, а також визначає логіку інтеграції ресурсів формальної й неформальної освіти у професійну підготовку майбутніх педагогів.

Важливо, що теоретичні положення дослідження знаходять своє продовження в експериментальній частині роботи, що засвідчує цілісність авторського наукового задуму.

Так, у другому розділі дисертації автор переходить від теоретико-методологічного обґрунтування проблеми до її практичної реалізації та перевірки результативності запропонованої моделі.

Богдановим С.С. здійснено діагностику сучасного стану сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів, вдало визначено критерії, показники та рівні сформованості досліджуваної компетентності, дібрано відповідний діагностичний інструментарій та проведено констатувальний зріз.

Позитивне враження справляє логічне розкриття механізму поетапного впровадження структурно-функційної моделі. Особливістю формувальної роботи є поєднання ресурсів формальної та неформальної освіти, використання тренінгів, майстер-класів, вебінарів, освітніх форумів, онлайн-курсів, проєктної, кейс-стаді, тренінгової та стартап-технологій. Значущим складником когнітивно-інтеграційного етапу стало упровадження авторського освітнього компонента «Неформальна освіта в умовах сучасності».

Особливої практичної цінності набуває інтеграція ресурсів неформальної освіти у професійну підготовку майбутніх педагогів та використання активних, практико-орієнтованих технологій формування їх інноваційної компетентності.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Богданова Станіслава Сергійовича, уважаємо за необхідне висловити низку зауважень.

1. У підрозділі 1.1 дисертації автором здійснено ґрунтовний аналіз наукових підходів до визначення сутності інноваційної компетентності майбутнього педагога, зокрема виокремлено системно-освітній, процесуальний та творчо-діяльнісний підходи до трактування означеного феномену. Водночас, на нашу думку, доцільно було б більш виразно простежити, які саме теоретичні положення кожного з означених підходів покладено в основу авторського визначення інноваційної компетентності майбутнього педагога та обґрунтування її структурних компонентів. Це дозволило б посилити аргументованість авторської позиції та чіткіше окреслити її відмінності від наявних у педагогічній науці трактувань.

2. Дослідження виграло б від більш чіткого обґрунтування критеріїв добору ресурсів неформальної освіти для використання у професійній підготовці здобувачів. Уважаємо, що доцільно було б конкретизувати, за якими ознаками визначається якість, актуальність, професійна спрямованість та інноваційний потенціал освітніх курсів, тренінгів, вебінарів та інших форм неформальної освіти.

3. У підрозділі 2.1 дисертантом представлено організацію констатувального етапу педагогічного експерименту, до якого залучено 368 здобувачів вищої освіти, розподілених на контрольну та експериментальну групи. Не заперечуючи репрезентативності залученої вибірки для реалізації поставлених дослідницьких завдань, уважаємо, що робота набула б більшої методологічної переконливості за умови детальнішого обґрунтування принципів формування контрольної та експериментальної груп, урахування специфіки професійної підготовки здобувачів різних педагогічних спеціальностей, а також можливого впливу цих особливостей на результати експериментальної роботи.

4. У підрозділі 2.2 дисертантом представлено зміст і особливості поетапного впровадження структурно-функційної моделі, зокрема використання проєктної, кейс-стаді, тренінгової та стартап-технологій. Водночас, на нашу думку, доцільно було б більш системно продемонструвати внесок кожної із зазначених технологій у формування окремих компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів. Уважаємо, що науково-практичну цінність роботи посилило б представлення узагальненої матриці відповідності між педагогічними технологіями, формами неформальної освіти, компонентами досліджуваної компетентності та очікуваними результатами їх застосування.

Натомість, висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальне позитивне враження від роботи. Дисертація **Богданова Станіслава Сергійовича** на тему «Формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів засобами неформальної освіти» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретико-практичне значення, відповідає чинним вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно наказу МОН України від 31.05.2019 №759) і

Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами), а її автор Богданов Станіслав Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (з спеціалізаціями).

Рецензент:
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри розвитку дитини раннього
і дошкільного віку
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка» Марина ЄПІХІНА

Підпис Марини Єпіхіної
Засвідчую
Начальник відділу кадрів Віта НИКИТЕНКО
ДЗ "Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ * ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА * код 02125131 * ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
ВІДДІЛ КАДРІВ